

"El rosselló continua sent català"

L'historiador Ramon Sala analitza en el seu últim llibre l'evolució de la societat rossellonesa des del 1580 al 1830. Sala, amb l'ingent treball de repassar milers de documents, ha posat un especial èmfasi en l'estudi de "la catalanitat d'aquesta gent".

És amb humor que Ramon Sala reconeix que el seu últim llibre *Dieu, le Roi, les Hommes, Perpignan et le Roussillon (1580-1830)*, no és un treball d'historiador sinó el d'un monjo benedictí. Durant hores i hores, aquest catedràtic d'història, director de l'Institut Franco-Català de la Universitat de Perpinyà va repassar i estudiar més de 4.000 testaments i documents notariais redactats durant els 250 anys que van precedir i seguir el Tractat dels Pirineus (1659). Gràcies a aquests estudis l'autor analitza l'evolució de la societat rossellonesa durant tres segles. Publicat en francès per l'editorial nord-catalana Llibres del Trabucaire, aquest llibre és una nova aportació a la recuperació de la història encara massa desconeguda de les comarques nord-catalanes tant al nord com al sud de la serra de l'Albera.

—Els actes testamentaris tenen una plaça molt important en el seu treball, no?

—Són capitals. Per la meva tesi de doctorat, vaig estudiar com la gent morien a l'Alt Vallespir del segle XVII al segle XIX. Volia saber si abans de morir la gent de Perpinyà, del Rosselló, de la Cerdanya, del Conflent o del Capcir, tenien les mateixes preocupacions de cara a Déu, de cara a la mort. També m'interessava la catalanitat d'aquest país, d'aquesta gent. És una cosa que volia estudiar de manera científica, de manera històrica però no volia fer una història hexagonal, és a dir, prendre com a punt de partida el Tractat dels Pirineus de 1659 perquè això hauria falsejat el meu propòsit.

—Per això va començar el seu estudi abans de l'annexió per França de les comarques nord-catalanes?

—Sí, però el que realment m'hi va decidir va ser la descoberta del llibre *Il·lustracions dels comtats de Rosselló, Cerdanya i Conflent*, escrit el 1586 per Francesc Comte, un notari d'Illa de Tet. La manera com aquest autor descrivia la catalanitat de la gent del Rosselló em va decidir a fer aquest llibre. A partir de la visió catalana, fins i tot hispànica de Francesc Comte, he volgut veure com evolucionava aquesta visió en el temps.

—Quants documents ha examinat?

—És difícil de dir. Ha estat un treball de benedictí (*riu*). He mirat uns 4.090 testaments, però al costat dels testaments hi ha totes les sèries de documents, els dietaris de la primera meitat del segle XVII, etc.

—Què hi ha trobat?

—Abans del 1659, la catalanitat dels nostres avantpassats es podria resumir en tres punts. Primer hi ha el Canigó, la muntanya sagrada. En segon lloc, "la ratlla de França" que són les Corberes. Tenien una visió molt clara i molt lineal de la frontera. Això és molt estrany perquè la frontera és un espai. La noció lineal és una noció del segle XIX, del segle XX. Cal pensar que per determinar la frontera del 1659 ha calgut esperar el 1868 i el Segon Imperi. Aquí, el 1586 ja ho tenien molt clar. En el seu llibre Francesc Comte situa

la ratlla i tots els dietaris també ho expliquen. El tercer punt que caracteritza la catalanitat de la gent dels comtats és l'odi de "lo enemic francès".

—Però ells com es definien?

—La gent d'aquí es consideraven catalans però també hispànics. No dic pas espanyols! Se sentien hispànics en el sentit de península ibèrica, en el sentit romà del terme. "Lo enemic francès" per a ells és

"A partir del 1659 (tractat dels Pirineus) les coses canvien radicalment. Un nord es converteix en un sud i l'enemic tradicional esdevé el mestre. Els rossellonesos s'han tornat muts, no parlen més de la seva catalanitat."

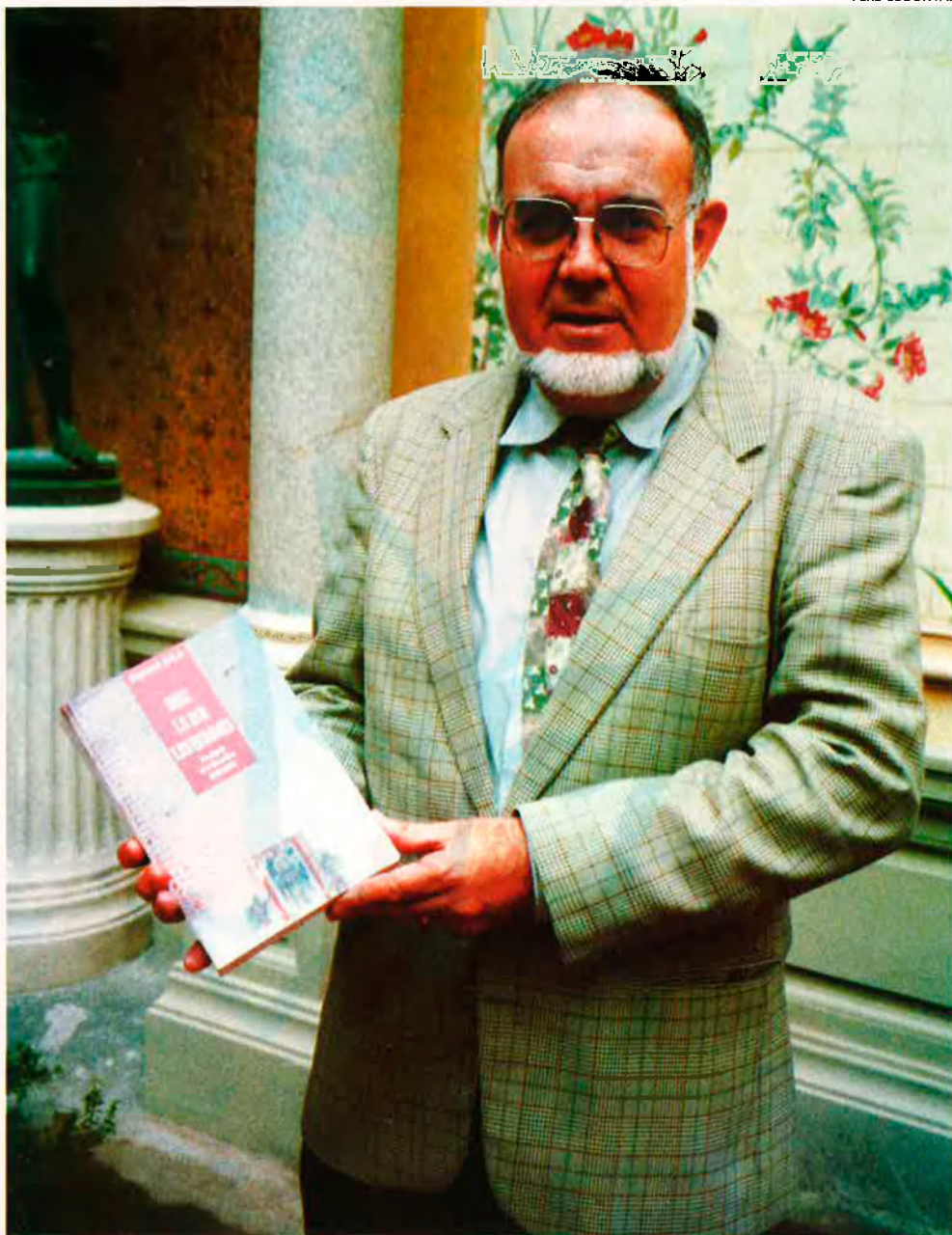
l'home de guerra, el polític. Això és una cosa que personalment trobo fabulosa perquè va lligada amb la Pau i Treva de Déu del 1027. Altrament dit, aquí l'immigrant occità era acollit a braços oberts. Eren molt nombrosos i s'integraven molt fàcilment dins la població.

—*Com va viure la gent l'annexió dels Comtats per França?*

—A partir del 1659 les coses canvien radicalment. Un nord es converteix en un sud i l'enemic tradicional esdevé el mestre. En els dietaris dels burgesos, o dels pagesos, no es troben més consideracions polítiques. Només s'hi tracten coses de la vida quotidiana, les compres, les vendes, els casaments dels fills. Els rossellonesos s'han tornat muts, no parlen més de la seva catalanitat. Qui parla de la catalanitat són els intendents del Rei de França, els viatgers, més tard els secretaris de prefectura. Tenim una visió francesa, exterior de la catalanitat i aquí es pot parlar de visió colonialista. És a dir el rossellonès és "negre", és "espanyol", és un "gandul", és un "lladre", és un "borratxo". Bé totes les qualitats que es podien atorgar, fa poc temps encara, als indígenes de les colònies franceses. Així el 1801, un tal Jacques Delon, secretari de prefectura, parlava "*d'une race détériorée*" (una raça deteriorada).

—*O sigui que la revolució francesa ho va empitjorar?*

—A partir de la revolució francesa el rossellonès és com Janus, té dues cares. Hi ha un vernís francès mentre la resta de l'ésser és català. El 1789 la monarquia francesa desapareix. Hi ha un buit polític que es produeix. Tot el que passa a París no se sap de seguit ja que les notícies arriben amb bastant de retard. Els rossellonesos viuen aquest canvi de règim com una revenja sobre l'administració reial. El que va passar és que hi va haver una minoria de catalans que van afavorir el triomf de l'ordre republicà com en Cassagne. Això no va deixar el temps perquè emergissin reivindicacions polítiques pròpies a les poblacions d'aquí. També va fer falta un

verdader líder. Aquí no hem tingut un Paoli com a Còrsega.

—*El seu llibre pot ajudar per entendre millor la Catalunya Nord?*

—He intentat ésser prou objectiu, encara que la història no és mai objectiva, perquè els lectors puguin a partir de les dades que he donat, concloure ells mateixos si es pot parlar o no de colonialització de la Catalunya Nord pels francesos, si es pot dir que la francesització és més forta que la catalanitat o si és a l'inrevès. Aquest és el meu parer. Pensi que l'home rossellonès va ser súbdit del rei de França, un ciutadà de la República francesa, però que, tot i això, resta català de manera pregona.

"He intentat que els lectors puguin a partir de les dades que he donat, concloure ells mateixos si es pot parlar o no de colonialització de la Catalunya Nord pels francesos."

Pere Codonyan